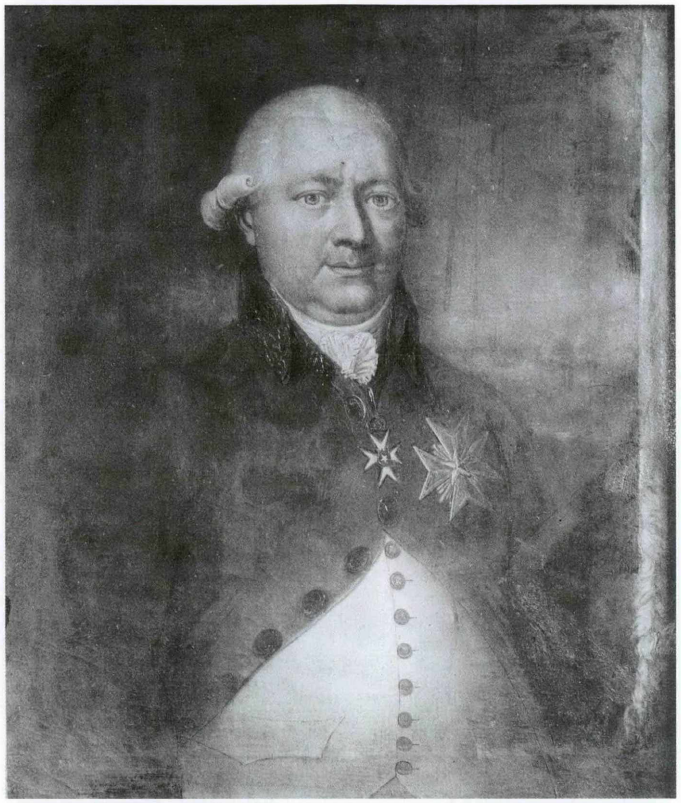

Landshövding Johan af Nordin, ägare till Forsbacka bruk.

en stålhammare och ett skärverk. Då kunde han möta af Nordin där och diskutera fortsättningen av planerna för Forsbacka.[57]

Under Owens tid vid Bergsund tillverkade detta gjuteri flera nya typer av produkter. Många av dem byggde säkert på Owens erfarenheter från de engelska fabriker där han arbetat och på egna utvecklingsinsatser. I ett memorial som Bergsunds chef Wilcke våren 1808 skickade till Jernkontorets brukssocietet framgår dock att denne ansåg sig själv som ansvarig för alla framsteg som gjorts sedan Owen anställts.[58]

Wilckes skrivelse till Jernkontoret

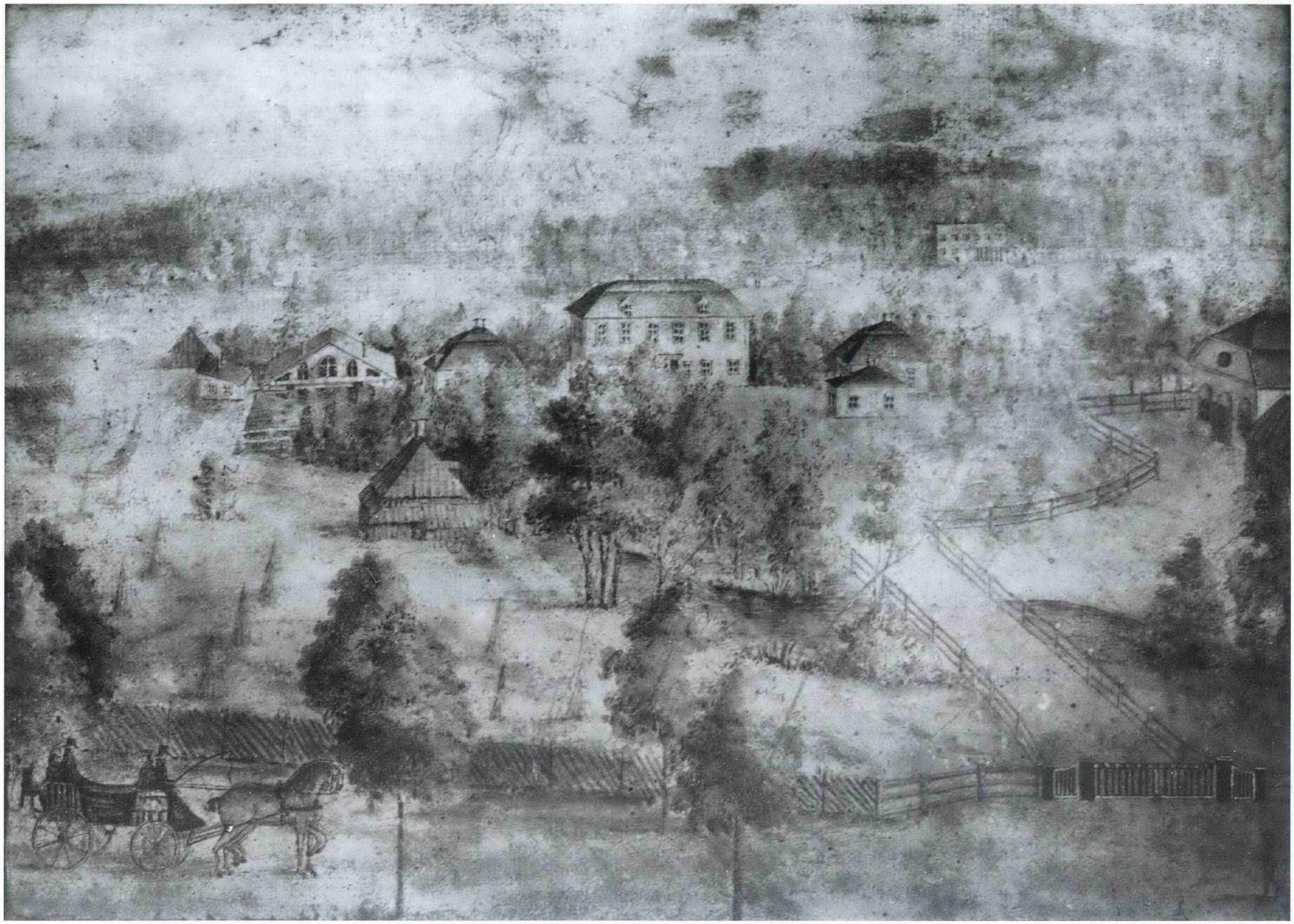
I sitt memorial nämnde Wilcke först en ångmaskin om fem hästars kraft som uppgavs vara byggd efter Woolfs förbättrade princip, det vill säga en så kallad kompoundmaskin med både högtrycks- och lågtrycks-cylinder, den första av denna typ som byggts i Sverige. Den hade rimligtvis konstruerats av Owen, som ju kom direkt från Woolfs fabrik.

Wilcke skrev att denna ångmaskin bara förbrukade en tredjedel eller hälften av det bränsle som annars behövdes för en maskin av denna storlek. Sedan årsskiftet 1807–1808 var den i verksamhet hos "Geschwornern" Weijels kvarn med två par stenar nära Dannemora gruvor.

Nästa produkt som Wilcke tog upp var ett valsverk för järnplåtar som brukspatronen Rosenborg höll på att uppföra vid Klosters bruk. Wilcke uppgav att det var han som tillverkat brukets vattenhjul av tackjärn med svänghjul och utväxlingar, lager, hjul, skruvar och nyare slags klippsaxar. Till detta valsverk hade Rosenborg även beställt sex stora tackjärnsvalsar, med en bredd på 31 tum och en diameter på 14 tum. Två sådana valsar hade redan 1805, alltså före Wilckes tid, tillverkats vid Bergsund.

Wilcke skrev att han för de nya valsarna hade gjort kostsamma försök för att hitta bästa järnblandning och teknik för gjutning och formning av dem. Problemen verkade nu vara lösta.

Den fjärde produktgruppen från Bergsund som

Vy över Klosters bruk omkring år 1800.

Wilcke nämnde var reservdelar av olika slag till de ångmaskiner som Edelcrantz tagit över till Sverige. Det gällde både hjulverk, rör och pumpar med mera. Både Edelcrantz och Fresk hade berömt dessa leveranser, skrev Wilcke.

Den femte produkten var under arbete och alltså inte klar. Det var en ny typ av bandjärnsvalsar som konstruerats vid Bergsunds gjuteri. Den sjätte var ett tröskverk av engelsk modell, tillverkat av tackjärn, som levererats från Bergsund till Ekolsunds slott. Den sjunde var vedbesparande bakugnar, spishällar, tork- och kokugnar, som tillverkats för allmänhetens behov, och den åttonde apreturvalsar, valkmaskiner och inrättningar för kard- och spinnmaskiner vid klädesfabriker. Den nionde och sista produkten var hackelsemaskiner, gröpmaskiner och kärninrättningar för lanthushållningen. Alla dessa produkter hade säkerligen Owen som upphovsman. Något som Wilcke inte nämnde var att Rosenborg år 1807 byggt upp en ny anläggning för kruttillverkning vid Kloster och då använt gjutgods från Bergsund. Den sprang dock i luften i juli 1808.[59]

Wilckes memorial hade inte bara till syfte att berätta om hur avancerad produktionen var i Bergsunds gjuteri. Han ville också få ekonomiskt stöd från Jernkontoret. Dess brukssocietet hade utlyst ett premium för den första eld- och luftmaskinen som bevisligen var gjord i Sverige och kunde ge den åsyftade kraften i oavbruten, jämn gång. Det borde han nu få, menade Wilcke.

Wilcke tog också upp att brukssocieteten år 1805 utlyst ett premium på 750 riksdaler banko till den som utvecklade bra tackjärnsvalsar för utvalsning av järnplåtar. Lika mycket skulle tilldelas den som utfört valsar för tillverkning av bandjärn. Ett villkor var att valsarna kunde ge lika god kvalitet som i England och att de kunde prestera så mycket som motsvarade 3,75 tons vikt.[60]

Ännu ett önskemål från Wilcke var att han för sitt fortsatta arbete med järnförädling skulle få ett lån på 10 000 riksdaler banko från Jernkontoret. Om dessa olika önskemål beviljades lovade han se till att "den engelske mästare som engagerats vid Bergsund", alltså Owen, skulle få ha kvar sin anställning. Han skulle kunna understödja den utveckling som Wilcke skildrat i sitt memorial.

Wilcke fick som reaktion på sin långa skrivelse bara ett påpekande att han skickat in sin ansökan alldeles för sent. Handlingarna anmäldes därför bara på mötet, och nästa möte skulle inte hållas förrän 1811, tre år senare. Till detta möte skickade Wilcke in en ny skrift om de valsar som Bergsund levererat till Klosters valsverk och för vilka han ville få Jernkontorets premium.[61]

Denna gång bifogade han intyg från åldermannen vid Stora järnvågen i Stockholm och sina egna arbetsledare Hellstedt och Ronjon, intyg som beskrev hur utmärkta järnplåtar som gjordes på Bergsund. Han hade däremot inte med något intyg från Rosenborg, ägaren till Klosters valsverk vars gjutgods från Bergsund ju hade exploderat 1808. Wilckes skrift remitterades till Jernkontorets just avgående direktör Eric

Övermasmästare Eric Thomas Svedenstierna.
Gravyr av K.L. Felsing.

Thomas Svedenstierna som menade att största delen av dessa plåtar kom från de två valsar som han själv varit med om att tillverka vid Bergsund, innan Wilcke övertog detta gjuteri.

Efter mycket funderande beslöt Jernkontorets fullmäktige på mötet 1811 att ge Wilcke det premium han begärt. Före beslutet hade Rosenborg meddelat att bara två av de tio par valsar som Wilcke tillverkat blivit brukbara. Han protesterade därför mot att premiet delades ut på "så insiduösa grunder".[62]

Samuel Owen uppskattade säkert inte att Wilcke själv tog på sig äran av allt som tillverkats vid gjuteriet. Flera av kunderna förstod säkert också Owens huvudroll i dessa arbeten. Wilckes begäran om ekonomiskt stöd för Bergsunds gjuteri avslöjade dessutom att gjuteriets ekonomi var osäker. Detta förstärktes av att en fortsatt tjänst för Owen kopplades samman med ett bifall till ekonomiskt stöd.

Owen säger upp sig

Samuel Owen kom fram till att han borde starta ett eget gjuteri med mekanisk verkstad i Stockholm. Han sade upp sig från Bergsund redan i januari 1809 och lämnade företaget i mars. Han förklarade att han var nöjd med de 5 000 riksdaler i riksgäldssedlar, som han fått för sitt arbete, trots att detta var mindre än vad han enligt sitt kontrakt skulle ha haft.[63]